

VV.AA., *Informe da Comunicación en Galicia*, Consello da Cultura Galega, Santiago, 1993, 556 pp.

Hai uns meses publicouse este volume, composto polas contribucións de variados autores, que tratan distintos aspectos ou sectores dos medios de comunicación. Non estamos diante dun traballo de conxunto en que se coordinen e conxuguen as perspectivas e os criterios dos distintos colaboradores, senón que cada autor enfoca o tema elixido da maneira que lle parece máis conveniente. Sen embargo, o que perde en coherencia, gáñao en pluralidade de opinións, fuxindo dunha visión simplificadora e unilateral deste fenómeno tan complexo. É, no entender de Manuel Rivas e Xosé López, os encargados da súa presentación, un valioso punto de partida para o interesado na situación actual da comunicación en Galicia, sexa cal sexa o enfoque que lle interese.

Ofrécenos unha ampla panorámica e préstalles atención a aspectos tan pouco estudados da realidade galega como poden se-lo mundo do vídeo (Manuel González, "Unha década de videocreación (1982-1992)", pp. 479-493), o cine (Miguel Anxo Fernández, "O cine", pp. 433-477), os gabinetes de información, cos que xa contan máis de cen institucións e empresas en Galicia que se preocuparon de produci-la súa propia información, sobre todo na segunda metade da década dos oitenta (Luís Celeiro, "Os gabinetes de comunicación", pp. 375-396) ou a fonografía (Eloi Caldeiro, "A fonografía", pp. 495-502).

Como era de esperar, a maior presenza correspóndelles ás publicacións (libros, xornais e revistas), á radio e á televisión. Sen embargo a visión das mesmas non se limita a traballos que presenten unha descrición global en canto á súa produción, mercado, audiencia, etc., senón que aparece completada e complementada por outros traballos en que o interese se centra en diversos aspectos que forman parte dos devanditos medios, ben servíndolles como soporte material (Francisco Campos, "As artes gráficas", pp. 33-55) ou como soporte tecnolóxico (Xavier Alcalá, "As telecomunicacións", pp. 411-431), ben proporcionándolles gran parte da información que estes *mass-media* posteriormente comunican (Juan López Rico, "As axencias informativas", pp. 91-100; Consuelo López Vila, "A documentación", pp. 171-182) ou ben sendo unha compoñente máis, con maior ou menor relevancia segundo os medios (Margarita Ledo Andión, "O deseño", pp. 197-211; Manuel Sendón, "A fotografía", pp. 213-269; Eduardo Galán, "A historieta", pp. 271-293).

O *Informe* remata cun par de achegas bibliográficas. A primeira, "Catálogo da comunicación en Galicia por autores" (pp. 503-519) a cargo de Xulio Álvarez Fariñas, é unha lista de autores que trataron nas súas obras algún aspecto que versaba sobre os medios de comunicación, non obstante a utilidade desta contribución é relativa, xa que non se presenta a ficha bibliográfica completa, polo que non sabemos nin a editorial nin o ano, nin sequera se son libros ou artigos que aparezan nalguna publicación, amais de non se especificar se se trata

dunha lista exhaustiva, orientativa, etc. A segunda contribución bibliográfica é xa de carácter máis específico e tamén moito máis rigoroso: son "Apuntamentos para unha bibliografía sobre a historia da prensa galega" (pp. 521-554) e o seu autor, Marcos Valcárcel, aclara xa na presentación que se trata dunha achega provisional, aínda que procurou que fose o máis exhaustiva posible. As fichas bibliográficas aparecen agrupadas en sete grandes bloques e tras cada unha delas hai un breve comentario orientativo.

A continuación deterémonos naqueles artigos que tratan máis ou menos directamente o tema da lingua galega nos medios de comunicación en Galicia.

A primeira colaboración é a de Mª Dolores Cabrera cun traballo titulado "A empresa editorial e o mundo do libro". A autora analiza a situación do mundo editorial galego da década 1980-1990, baseándose nas cifras do ISBN, completadas cos resultados dun traballo inédito, "A produción editorial galega. 1980-1990", elaborado por esta autora en colaboración con Anxos Ferradáns e Dolores Picallo. Entre outros aspectos, proporciona información sobre cal é a lingua en que se produce a oferta editorial, onde destaca o uso exclusivo do galego por parte da maioría das editoriais ou uso alternado dalgunhas, aínda que sempre atentas á realidade galega. Tampouco esquece os servicios de publicacións das institucións que, curiosamente, editan indistintamente nas dúas linguas ou mesmo se decantan claramente polo uso maioritario do castelán (Universidade de Santiago, por exemplo). Tamén lle dedica un apartado á comparación da produción de libros en galego, fronte ás outras linguas do Estado Español, onde se aprecia un importante avance editorial en Galicia, froito en grande parte, segundo a autora, da relación e dependencia respecto do mundo do ensino, un dos grandes demandantes de libros en galego.

Xa no ámbito da prensa escrita, G. Luca de Tena escribe "Os diarios: da prensa política á política da empresa". A perspectiva deste autor, aínda analizando a mesma realidade có traballo de X. L. García ("Unha reflexión contemporánea sobre a prensa", pp. 57-77) é moi distinta e cremos que moi interesante. Mantén que a prensa galega sofre de centralismo ideolóxico: non só a lingua dos xornais non é a galega (presenta datos, tomados dun estudio de Víctor M. Rico López: *Os xornais e a lingua*), senón que tamén hai ausencia de información galega, debido en grande parte á invasión de información foránea (o 80% das novas non son de elaboración propia). Remata a súa colaboración cunha serie de cadros, entre os que aparece un en que se amosan as porcentaxes de emprego do galego en 1977, 1982 e 1987.

Marcos Valcárcel, pola súa parte, nun artigo que titula "As revistas en galego (1975-1991): a difícil supervivencia", destaca o grande volume de produción de temática cultural, a cal representa máis da metade dos títulos. Fai unha clasificación das publicacións en galego, seguindo un criterio fundamentalmente temático, aínda que tamén inclúe un epígrafe para a prensa comarcal e local. Estas dúas dimensións da prensa galega tamén son estudias en senllos artigos de Rosa Cal, "A prensa local" (pp. 101-123) e por Xosé López García, "A prensa comarcal" (pp. 125-142), aínda que ningún dos dous autores lle dedica especial atención á lingua vehicular destes medios.

Elena Goyanes Vilar ocúpase na súa colaboración, "A lingua" (pp. 183-195), da presenza do galego nos medios de comunicación actuais. Remítese para dar cifras a un traballo inédito, elaborado por un equipo de lingüistas e xornalistas

e que leva por título "O galego nos medios de comunicación escritos". Pero non só lles dedica a súa atención ós medios escritos, senón que tamén fai un breve repaso polos medios audiovisuais, onde só é verdadeiramente relevante a presenza do galego na radio e na televisión autonómicas. Tampouco é importante a presenza da nosa lingua na produción das axencias de noticias, que lle dedican unha mínima parte (A Axencia Galega de Noticias produce en galego tan só un 2% das súas noticias).

En canto ós xornais, non só detecta unha importante porcentaxe do escrito en galego nos ámbitos da cultura e da opinión, senón tamén no da publicidade, sobre todo de institucións (a presenza de entidades privadas que se anuncien en galego é mínima).

Se cadra o máis relevante da súa contribución son os datos obtidos do devandito traballo inédito que mostran as actitudes dos distintos axentes -e pacientes- no proceso da comunicación. Sorpréndenos gratamente atopar cifras como que o 70% dos lectores de xornais estarían dispostos a ler un diario en galego. En canto ós xornalistas, os datos son bastante contradictorios: o 67'5% estaría disposto a escribir integramente en galego e o 48'8% afirma que a escolla é decisión persoal, o cal non parece moi coherente con que o 92'96% escriban habitualmente en castelán, nin con outros datos como que o 57'5% opina que o galego lles limita o potencial de difusión.

En "A radio" (pp. 295-303), X. R. Pousa presenta, en canto á programación en galego, datos non moi esperanzadores, xa que á parte da RAG e de Onda Cero Monforte e Onda Cero Vilalba, a presenza do galego no resto das emisoras non é en absoluto significativa. Analiza, en primeiro lugar, as audiencias das denominadas radios convencionais, onde aparece o galego só de xeito anecdótico, ocupando unha parte mínima da programación dalgunhas cadeas. Polo que se refire ás radiofórmulas, ás que lles son fieis o 45% dos oíntes de radio en Galicia, a presenza do galego é nula. Estes últimos datos están en sintonía coas opinións daqueles que suxiren a creación dunha segunda canle autonómica baixo a modalidade de radiofórmula.

O galego goza dunha maior presenza nas radios públicas locais, as cales presentan practicamente un 100% do seus contidos en galego, segundo os datos achegados por Henrique Sanfiz Raposo no seu artigo, "A radio municipal (pp. 305-326). Hai nove emisoras funcionando actualmente e 24 concellos solicitaronlle xa unha emisora á Xunta.

Por último, deterémonos no artigo de L. Álvarez Pousa, "A televisión" (pp. 327-374). Estamos diante dun traballo bastante longo e denso, onde se analizan moitos dos problemas, carencias e perspectivas da TVG, a única televisión galega e en galego, feitas as salvidades dalgunhas televisións locais que están a funcionar e a dos curtos espacios que a TVE dedica a "programación territorial". A TVG serviu, segundo o autor, de instrumento de normalización, aínda que o labor fundamental que debería realizar e para o cal foi creada, o reforzamento da identidade lingüística e cultural de Galicia, vese dificultado por problemas de moi diversa índole, como poden ser: a falta de modelo definido e propio, o impacto das privadas, que trouxeron canda elas a crise do concepto de televisión como servizo público, amais da guerra de audiencias. Directamente relacionado con isto, están as voces que avogan pola privatización do ente (opinión que o autor non comparte) ou algúns dos retos ós que se enfronta, tales como os da esta-

bilización da audiencia e, ó mesmo tempo, o de conectar cun público máis amplo. Tamén apunta algunhas solucións que axudarían ó desenvolvemento da TVG, como son a creación da segunda canle, a integración das televisións locais, así como a necesidade de conquista-los campos de actuación europea para que non sexa a TVE, e con ela a lingua e a cultura españolas, a que fale por nós en Europa.

Aínda que non é este un traballo feito para sociolingüistas e a perspectiva predominante é a xornalística, non hai que deixalo de ter en conta para entende-la realidade da comunicación en Galicia e, a partir dela, entende-la realidade da lingua nese contexto, tan importante e tan influente na nosa sociedade.

ELISA FERNÁNDEZ REI